

Intervenció arqueològica al Passatge del Patriarca 2-10 / Carrer d'Espolsasacs 1-3

Codi M.H.C.B: 008/09

Barcelona, El Barcelonès
Gener de 2009

ā

Estibaliz Monguiló Cortés

Mataró, 16 de febrer de 2009

SUMARI

1.	SITUACIÓ	3
2.	MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC.....	3
3.	CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC	3
4.	MOTIVACIÓ I OBJECTIUS	10
5.	FONAMENTS DE DRET	10
6.	TREBALLS REALITZATS.....	10
7.	METODOLOGIA.....	10
8.	RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ.....	11
9.	CONCLUSIONS	11
10.	BIBLIOGRAFIA.....	11

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

ANNEX 3. FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

ANNEX 4. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

FITXA TÈCNICA

Lloc de la intervenció	Passatge del Patriarca 2-10, carrer d'Espolasacs 1-3,
Població i comarca	Barcelona, El Barcelonès
Jaciment/s arqueològic/s	Ciutat de Barcelona
Coordenades UTM	X=430995 / Y=4582151 / Z=12,10
Promoció	Aigües de Barcelona
Execució obra	Acsa
Execució intervenció	Actium Patrimoni Cultural, SL
Direcció tècnica	Estibaliz Monguiló Cortés
Tipus d'intervenció	Preventiva
Activitat autoritzada	Seguiment d'obra i excavació arqueològica
Dates autoritzades i d'execució	Del 28 al 30 de gener de 2009
Dates autoritzades i d'execució	Del 28 al 30 de gener de 2009
Codi del MHCB	008/09
Paraules clau	Control obra rasa de serveis
Resum	L'actuació portada a terme al Passatge del Patriarca i Carrer d'Espolasacs el mes de gener de 2008, ha consistit en el control dels rebaixos del subsòl pel canvi d'una canalització d'aigua. La intervenció no ha permès localitzar cap resta arqueològica.

1. SITUACIÓ

La rasa objecte de la intervenció arqueològica es troba situat al Passatge del Patriarca i Carrer d'Espolasacs, en el barri Gòtic, dins del districte de Ciutat Vella, Barcelona (el Barcelonès), zona qualificada d'interès arqueològic i històric.

2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

Aquesta intervenció s'ha dut a terme en una àrea limítrofa entre el que es coneix com el Pla de Barcelona i l'antiga línia costanera. Aquesta és la gran unitat morfològica que, juntament amb la Serralada de Collserola, conformen la comarca del Barcelonès.

El Pla de Barcelona està comprès entre els rius Llobregat i Besòs. Està obert al mar i limitat per la Serralada de Collserola i per la falla que segueix, ran de mar, des del Garraf i el turó de Montjuïc fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs.

La falla originada al moment de la fractura del massís Catalano - Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat de peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectada per tots els moviments orogènics alpins.

En el miocè i el pliocè damunt el sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, que en plegar-se van originar el seguit de petits turons existents en el Pla de Barcelona; d'aquests Montjuïc (173 m) és el més elevat i el *Mons Taber* (17 m) un dels menor alçada. A més dels esmentats, altres turons ressegueixen aquesta falla, com el Turó de les Falzies, el de la Bóta, el Molinar, la Punta del Convent, etc (Morán *et alii* 1982: 14-15).

Finalment, el Pla de Barcelona, i en especial el sector del pla baix¹, va anar sedimentant materials al·luvials aportats per rieres, torrents i aigües d'escorrentiu.

En definitiva, podem dir que aquest indret, on s'han realitzat la intervenció s'assenta sobre una plana quaternària.

3. CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

Notícies històriques

La zona on s'ha realitzat el control arqueològic va formar part del *suburbium* o àrea de terreny íntimament lligada a la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, fundada el segle I a. C., en època d'August.

Des de començament del segle IX el territori de la ciutat de Barcelona es va ampliar amb l'establiment dels primers nuclis de població situats fora del recinte que englobava la muralla romana, constituint burgs o barriades, anomenades també vilanoves, establertes al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós com és el cas

¹ La falla, des de Collserola, va baixant suaument i regular, fins que en el punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample es produeix una solució de continuïtat amb la presència d'un salt de 20 m, encara recognoscible en la topografia urbana: baixades en els carrers de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos,... En aquest salt s'hi recolzaren part de les muralles medievals i s'hi instal·laren molins que aprofitaven el sallent.

d'esglésies, el mercadal, el port o hospitals. Poc a poc les muralles anaren perdent el valor defensiu i la funció aglutinadora i proteccionista exercida durant més de 900 anys. A la fi del segle XI la muralla romana havia perdut tota la seva funcionalitat com a recinte defensiu tot i que el nucli urbà que delimitava continuà mantenint el paper de centre polític i religiós.

Després d'un breu parèntesi de davallada, es va produir durant els segles XII-XIII un moment d'expansió econòmica que es va traduir en l'augment de la implantació de tallers i fleques, la urbanització del *suburbium* al peu de les muralles, el creixement de les zones destinades al conreu i s'inicià la transformació dels espais lliures en horts i posteriorment en habitatges. També a mitjans del segle XII, les ordres militars van rebre propietats al territori de Barcelona. L'espai fou dividit gradualment en parcel·les i llogat amb finalitats edificatòries.

Es podien diferenciar quatre àrees dins de la composició urbana de la Barcelona d'aquests moments. Una destinada als intercanvis comercials, una altra situada en una zona propera al mercat, on s'observa una barreja d'activitats comercials i on les residències i els tallers hi tindrien una escassa representativitat i finalment una àrea urbanitzada de naturalesa residencial, el quarter del Pi. També es pot distingir un ampli sector destinat a la producció agrícola.

Les viles noves creades al voltant de l'antic recinte emmurallat romà foren el Mercadal, Santa Maria del Mar, Sant Cugat del Rec, Sant Pere, Dels Arcs i Del Pi. En relació amb la funcionalitat dels nous espais ocupats es va esdevenir un procés de creixement de les vilanoves que va crear una polarització típicament medieval entre una ciutat d'herència romana amb les funcions de centre polític, religiós i simbòlic, i el burg, on es situen una gran varietat d'activitats comercials i zones de poblament. Aquesta contraposició fou poc a poc diluïda amb la construcció d'un nou recinte emmurallat per tal de garantir la protecció dels nuclis poblacionals recentment creats. Malgrat aquest element, encara perduraven formes d'organització romanes que amagaven la nova realitat urbana de la ciutat; es tracta de la divisió político - administrativa en forma de quarters.

Així doncs, amb l'afany d'encabir i protegir les noves barriades i els edificis establerts fora els límits de la muralla d'època romana es va començar a construir una nova línia defensiva, anomenada per molts el segon recinte fortificat.

Tradicionalment s'ha associat aquesta muralla amb el regnat de Jaume I, essent el primer tram el construït a La Rambla, des del convent de Framenors fins l'àrea propera a l'església de Santa Anna, amb una datació anterior a 1260². Alguns autors³ però, plantegen que la presència de portals no implica forçosament que la muralla estigués construïda, doncs està documentada l'existència d'aquests portals al final d'alguns carrers, sense evidència de murs de tancament. Tenint en compte el temps que passa entre la conclusió de les obres de l'anomenat segon recinte i la pèrdua de la capacitat defensiva del mur romà, aquest corrent d'investigació planteja la possible existència d'estructures aixecades de forma gradual i dotades de caràcter defensiu que haurien anat protegint la ciutat segons l'expansió del seu creixement. La culminació d'aquest sistema de defensa el marca la construcció definitiva d'una fortificació estable.

² CARRERES I CANDI, F. 1913-1918, afirma que aquest tram de muralla es realitzà a partir de 1285.

³ CUBELES, A. 2004, pàg. 219

Pel que sabem fins ara doncs, és difícil proporcionar una cronologia fiable per la construcció d'aquest segon recinte tot i que, a grans trets, es coincideix en situar-lo a finals del segle XIII- inici del segle XIV.

Un cop tractats els aspectes cronològics, cal també fer esment de les qüestions referents a la manera com es va alçar la muralla medieval. La construcció es va veure condicionada per un seguit d'elements tant de caire geogràfic i geològic, com urbanístics. D'una banda, el traçat de la nova muralla es va haver de cenyir tant als edificis com als camins ja existents en l'àrea d'extramurs, amb l'objectiu de protegir el teixit urbà que s'havia anat creant i establir els nous accessos a la ciutat. De la mateixa manera, aquesta fortificació va repercutir en el traçat dels carrers de la ciutat que es van anar obrint segons els nous límits.

D'altra banda, la configuració de la muralla també va estar determinada pels accidents geogràfics existents a la zona on es va assentar. El tram de mur que mira a muntanya es va bastir damunt la plataforma pleistocena i prop del graó barceloní, que és un talús erosiu que separa el pla de Barcelona de la part alta de la ciutat. La muralla, a més de salvaguardar la ciutat de Barcelona dels enemics, va servir per protegir-la de les vingudes d'aigua. Aquesta, feia les funcions de col·lector de les rieres que anteriorment penetraven lliurement a la ciutat. Tot i això, es documenten greus problemes de drenatge de les clavegueres i dues grans inundacions de la ciutat que provocaren greus destrosses en alguns portals i panys de muralla.

El tram de muralla de La Rambla va ser construït damunt l'eminència formada per la llera alta de la riera d'en Malla i el relleu enlairat facilitava la defensa. Aquí les muralles també actuaven de dic de contenció del corrent d'aigua que baixava pel costat de llevant i que funcionà durant un temps com a fossar. De fet, La Rambla era un antic torrent que marcava els límits occidentals de l'antiga ciutat romana. El nom llatí *arenno* fou progressivament substituït pel mot arabitzat de "rambla". El costat de llevant, des del Portal Nou fins a mar, igualment fou aixecat damunt l'arenys elevat format per les rieres que baixaven per aquest indret.

La fisonomia de la muralla és encara avui dia un tema força mal conegut. Sabem però, que el segon recinte defensiu fou aixecat amb pedres que provenien de la propera muntanya de Montjuïc, formant un circuit tancat molt més ampli que l'anterior. En els murs s'hi obrien un seguit de saeteres i presentava un coronament fet amb merlets i matacans. El llenç de la muralla es veia reforçat per un seguit de torres, part de les quals estaven flanquejant els portals d'entrada a la ciutat, i als seus peus s'hi obria el fossar, sovint ple d'aigua estancada. Pel primer tram de La Rambla les fonts ens parlen de torres de planta poligonal, però per la resta no sabem amb certesa la forma de la seva planta, podent ser semicirculars, quadrades etc.

Pel que fa al traçat i recorregut d'aquest segon recinte emmurallat cal assenyalar que s'inicia a La Rambla, a tocar de mar fins a Canaletes, passa per Plaça de Catalunya, el carrer Fontanella, carrer Trafalgar, Arc de Triomf, Lluís Companys i Passeig Picasso. La zona que ens ocupa es troba molt propera al Portal dels Orbs o de l'Àngel, que rep el nom del carrer situat extramurs on s'hi localitzaven les barraques en les que vivien els esgarrats i gent de mala vida. L'any 1466 s'anomena Portal de l'Àngel en motiu de la petita imatge de l'àngel de la guarda que es col·loca a la porta en record a l'aparició d'aquest àngel a Sant Vicenç Ferrer. En aquest punt s'hi documenten en la cartografia diverses torres adossades a l'exterior de la muralla de les quals és molt difícil entreveure'n la forma i el sistema constructiu emprat, tant com la situació exacta respecte els portals.

El context d'expansió econòmica i la implantació d'un règim jurídic de caire municipal durant el segle XIII van afavorir la divisió administrativa de la ciutat en quaters, amb la Plaça del Blat com a centre comercial. El resultat d'aquesta subdivisió foren els quaters de Santa Maria del Pi, Sant Pere, Santa Maria del Mar i Framenors. El sistema de quaters estava basat en una divisió administrativa artificial. Semblaria voler representar una geometria essencial, la unitat de la ciutat (seguint els models cosmològics romans), tot i que s'obtenen unitats molt dispars per la forma, els continguts sociofuncionals i pel contrast dels seus valors demogràfics.

Així, s'aprecia com perduren certes contradiccions a la Barcelona medieval: per una banda la nova muralla pretén trencar el *corsé* espacial, administratiu i ideològic del recinte romà i aglutinar la diversitat econòmica i social dels nous nuclis poblacionals, i de l'altra, s'imposa un sistema de gestió contributiva que no respon a la nova realitat i que s'inspira en la tradició romana.

Aquesta subdivisió en quaters del s XIII es va mantenir durant el segle XIV (i va seguir funcionant fins a finals del s XVII), malgrat que el centre ja no era de tipus comercial, sinó administratiu: la plaça Sant Jaume. Pel que fa a la funcionalitat dels quaters en el segle XIV, cal assenyalar que el quarter del Pi, amb la parròquia reedificada el 1319 i l'església del 1453, és de tipus residencial (aparentment funcionaris de la cort). En realitat hi ha un alt percentatge tant de llauradors com de preveres. De fet, els fogatges expressen el contrast dels pols de la ciutat. Es tracta d'una àrea de servei, propera al centre, als nuclis de poder civil i religiós, però també hi ha artesans i comerciants, presentant una alta densitat demogràfica.

En èpoques posteriors, la construcció de palaus pertanyents a famílies amb un alt poder adquisitiu reforça el caràcter residencial i potser exclusiu de la zona. Entre la parròquia de Santa Anna i la plaça Nova es pot destacar el Palau de Solterra i els palaus dels marquesos de Caldes de Montbui.

L'anàlisi de la distribució de la riquesa sobre el paisatge urbà del s XVII revela que a l'àrea d'estudi s'hi acusen grans diferències econòmiques i de status, aspecte que ja es presentava a l'edat mitjana. S'hi localitza el pes considerable de les capes superiors de la societat urbana, encara que coexisteixen dins un mateix espai grans mansions senyorials i grups de cases petites escampades, sense formar grups cohesionats. D'acord amb la compartimentació dels habitatges abans esmentats, era habitual que a les cases grans la part inferior es destinés a botigues o fins i tot es convertia en habitatges de condició inferior, mentre que la part alta era habitada per la família noble.

En relació amb les condicions econòmiques, la irrupció d'Holanda, Gènova i França en el mercat de la Mediterrània va provocar una decadència mercantil i dels oficis del mar entre 1516 i 1716 a la ciutat de Barcelona. Es pot observar que els oficis orientats al consum augmenten considerablement, mentre que aquells orientats als mercats exteriors pateixen una davallada. La zona que ens ocupa revela que només hi ha 3 mercaders i 1 pescador. En canvi es documenta la presència de nombrosos paraires, teixidors, sastres i sabaters. Es veu, doncs, com es produeix una reestructuració dels oficis com a conseqüència de la decadència econòmica.

Les obres urbanes del s XIV s'aturen també en l'àmbit públic (equipaments, carrers, places...). A partir del s XVI es tendeix al benefici de persones i institucions concretes de la ciutat, com la petita aristocràcia i l'oligarquia urbana. No es paralitzen, però, les obres a les muralles, malgrat que l'índole d'aquestes remodelacions ha perdut el caràcter aglutinador dels segles anteriors.

En el segle XVII les noves tendències defensives, com l'ús de la pólvora, van obligar a reformar part de la muralla existent (és a dir, el tram de muralla de finals del s XIII, però també el construït durant els segles XIV, XV i XVI, dels quals no s'ha fet esment per quedar fora dels límits estudiats en el present treball), donant lloc a la substitució dels antics merlets i la construcció d'un seguit de baluards situats al llarg del circuit defensiu d'època medieval. El baluard que s'hauria pogut documentar en el tram on s'ha intervingut és el que es trobava situat davant del Portal de l'Àngel, i que se sap que fou bastit un cop acabada la Guerra dels Segadors (1652), el resultat de la qual fou el privilegi militar de la ciutat concentrat a mans de l'Estat central, que va promoure el reforç de la muralla amb la construcció de més baluards, entre 1672 i 1675.

A finals del s XVIII les muralles de la Rambla es començaren a enderrocar per urbanitzar definitivament el carrer i dur-hi a terme el passeig que donarà lloc a l'actual Rambla. Ja en el segle XIX, l'any 1843, es va enderrocar l'edifici dels Estudis Generals, situat al capdamunt del passeig on, quatre anys més tard, es va obrir el portal d'Isabel II. L'any 1854 es va acabar d'enderrocar la resta del recinte defensiu. Aquest havia esdevingut un problema higiènic que impossibilitava el creixement de la ciutat, que s'havia quedat petita a causa del nombre d'habitants que hi residien. La població de Barcelona al segon quart del s XIX experimenta un creixement demogràfic molt important, en estreta relació amb el procés d'industrialització, sobretot del sector tèxtil. Un cop destruïda la muralla (l'única part de muralla que avui en dia encara es conserva és la de Les Drassanes) es van presentar a concurs un seguit de projectes urbanístics per crear el que més tard s'anomenarà l'Eixample.

Finalment cal esmentar que el carrer on va es va realitzar la intervenció es troba al costat del desaparegut convent de Montsió o de Santa Maria de Montsió.

La fundació d'aquesta comunitat de predicadores correspon a la voluntat de Maria d'Aragó (filla de Jaume II i Blanca d'Anjou) que testifica, pocs dies abans de la seva mort al 1347, el seu desig de crear a la ciutat de Barcelona un monestir de predicadores. Aquest desig de la Infanta repeteix el model d'adscripció a certes actituds religioses que es donaven tant a dins de la família reial com a l'alta noblesa; hàbits de fundació monàstica que afavoreixen les ordres mendicants.

Així doncs l'any 1347 es redacta el document fundacional de la comunitat religiosa de Montsió (el que seria el primer convent de predicadores de Barcelona). Segons la voluntat de la Infanta Maria aquest havia de ser un espai seré per a que les religioses poguessin pregar, un monestir amb un cementiri suficient, casa, hort, oficines i altres edificis necessaris, i finalment, una església amb l'altar principal sota l'advocació de Sant Domènec.

Malgrat aquest desig, la vida de les predicadores de Montsió a Barcelona és força accidentada ja que han disposat de diversos emplaçaments des de la seva constitució al segle XIV fins a l'actualitat. Cronològicament han residit en una primitiva residència monasterial a l'actual carrer Jonqueres fins el 1353, d'allà es van traslladar a la casa Arnau Bernat (al costat de l'actual carrer Templaris entre els carrer Palau i Ciutat) que van abandonar el 1357 per instal·lar-se prop de les drassanes a un monestir de nova planta. L'any 1370 abandonen aquest emplaçament i es traslladen a un solar a prop de la Boqueria (molt proper al que seria des de 1401 l'Hospital de la Santa Creu) amb hospici, pati i hort. Així del 1371 fins el 1423 fixen la seva residència al Raval, al monestir de Sant Pere Màrtir. L'any 1423 es traslladen un cop més, al que seria l'últim emplaçament baix medieval de la congregació i del que no es mourien en cinc segles: el monestir de Santa Eulàlia del Camp. Un cop allà es quan canviaran la seva advocació a la de Nostra Senyora de Montsió (nom de la capella adjunta al nou

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

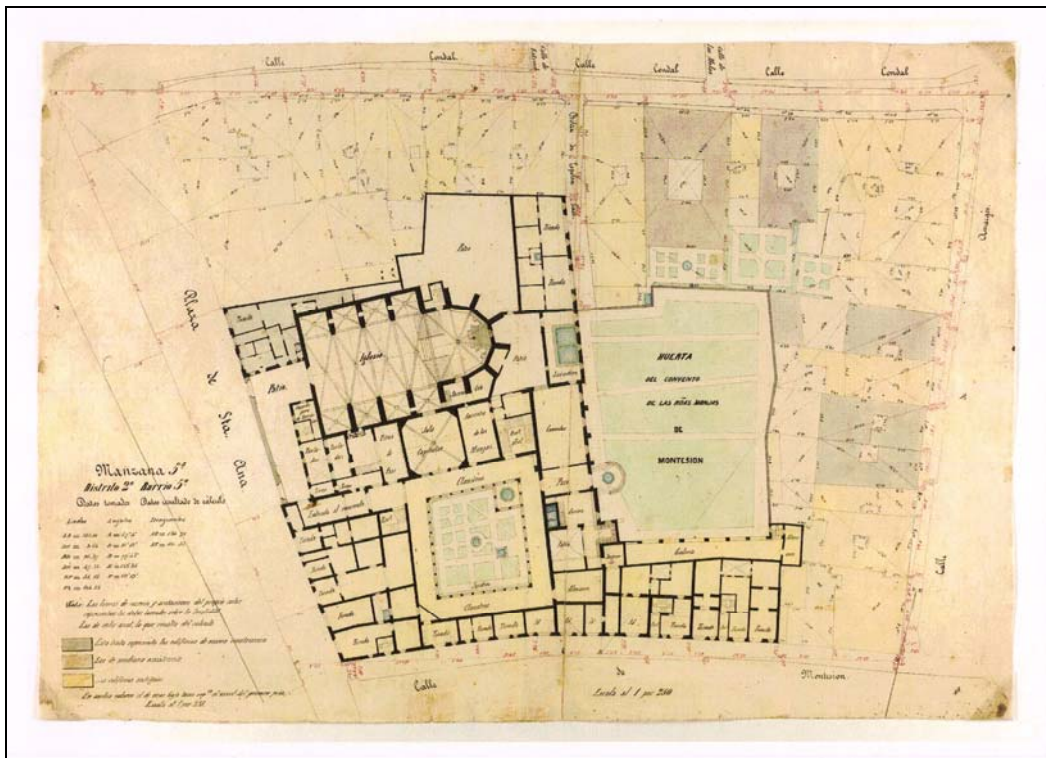

monestir de Santa Eulàlia). El conjunt conventual limitava per l'est amb el carrer Salavert, pel sud amb el carrer Queralt i per l'oest amb la Plaça de Santa Anna, on estava situada l'entrada principal.

El monestir de Montsió estava format per: un claustre, cor alt i baix, església, sagristia, oratori, sala capitular, cementiri, hort, campanar, refectori, dormitoris, sala de treball, infermeria, oficines i altres dependències (cuines, rebost...). L'església de Montsió construïda l'any 1338, propietat de les religioses predicadores des de la seva arribada al 1423, seria al segle XV d'una sola nau gòtica amb volta d'arestes de cinc arcs recollits en una clau esculpurada i un absis de set costats. Ja sota l'administració de les monges la nau central es va compartimentar en capelles en les que es col·locaren altars i on s'establiren les diferents confraries (capella del Rosari, capella de Santa Apolonia, capella de Sant Jacint, capella de l'Esperança, capella del Sant Crist...). Amb tot i això, l'altar major de l'església guardava una imatge d'alabastre de Nostra Senyora de Montsió.

L'església, la sala capitular i el claustre van ser traslladats per les monges a finals del segle XIX a la nova seu situada a la Rambla Catalunya amb Rosselló. Finalment, en l'últim trasllat de la comunitat a Esplugues de Llobregat només es van endur el claustre.

A partir de la documentació existent sabem que a partir del segle XVI el monestir ja els hi resultava petit. L'any 1444 s'inicien obres d'ampliació que es repetiran l'any 1535, en el que gràcies a donacions particulars es reformen els dormitoris i s'annexionen cases i patis veïns al carrer Salavert (actual Espolsasacs).

Monestir de Montsió. Full de l'aixecament topogràfic de la ciutat de Barcelona realitzat per Miquel Garriga i Roca l'any 1858.

Antecedents arqueològics

Diverses actuacions arqueològiques realitzades a les proximitats d'aquest indret han posat de manifest l'ocupació d'aquest espai en època medieval i moderna:

- Intervenció arqueològica a la zona de Portal de l'Àngel i Plaça Catalunya (Barcelona), 2001. Direcció: Montse Freixa. En la intervenció van ser localitzades diverses estructures: murs, paviments, clavegueres i una mina d'aigua. Aquestes es relacionen amb antics habitatges que ocuparien el que avui en dia és l'avinguda del Portal de l'Àngel. Foren localitzats canvis produïts en l'estructura d'aquests habitatges: reformes, estrats d'enderroc, canvi de posició d'alguns murs, que podrien estar relacionats amb el creixement a nivell constructiu que es produeix a Barcelona a mitjans del s XVIII, on a banda de produir-se transformacions a nivell urbanístic, s'observa també un creixement sensible en la divisió de les cases, especialment les de grans dimensions, moltes d'elles de la noblesa, amb la finalitat d'allotjar més gent.

- Intervenció arqueològica al Portal de l'Àngel 42-44 (Barcelona), 2002. Direcció: Esther Medina. En aquest control arqueològic realitzat a una zona molt propera a l'edifici de "Telefònica" es van poder documentar varies estructures del segle XVII remodelades posteriorment i pertanyents a cases localitzades a tocar de la muralla i situades dins del recinte fortificat.

- Intervenció arqueològica a la Plaça Catalunya i carrer Fontanella (Barcelona), 2002. Direcció: Laura Suau. En aquesta intervenció es van poder documentar diferents murs d'època moderna i medieval que formarien part de la muralla medieval i les restes d'un baluard bastit situat davant del Portal de l'Àngel.

- Intervenció arqueològica al Portal de l'Àngel 32-36 i carrer Comtal 1 (Barcelona), 2003. Direcció: Noemí Nebot. Es van poder documentar dos murs d'època moderna molt arrasats i afectats pels servis actuals.

- Intervenció arqueològica als carrers Via Laietana 61, 49, 56-66, carrer Comtal 31-37, carrer de les Magdalenes 12-14 i Torres Mieres 5-7 (Barcelona) 2003. Direcció: Eva Orri. Es van documentar diversos murs d'època moderna bastits de pedres de mida mitjana i petita de forma irregular amb fragments de maons i lligats amb morters de calç; interpretats com a parets d'un edifici dels segles XVIII-XIX enderrocats possiblement a principis del segle XX per les obres de l'obertura de la Via Laietana.

- Intervenció arqueològica a la Plaça Antoni Maura 6-10, Via Laietana 33, 39, 47 i carrer Comtal 13 (Barcelona), 2005. Direcció: David Torres. Localització d'un paviment de llambordes del segle XIX fet amb pedra calcària que podria correspondre a part de l'antic traçat del desaparegut carrer del Pont de la Parra pròxim a la confluència amb la Riera de Sant Joan.

- Intervenció arqueològica al carrer Comtal 7 (Barcelona), 2005. Direcció: David Torres. Estrats i estructures corresponents a cronologies contemporànies i modernes.

4. MOTIVACIÓ I OBJECTIUS

Aquesta intervenció arqueològica està motivada per la realització, per part de l'empresa Aigües de Barcelona, d'una rasa per a la instal·lació d'una nova canalització d'aigua. Aquest treball ha estat realitzat per l'empresa ACSA.

Atesos els antecedents històrics i arqueològics del lloc i la proximitat a d'altres restes arqueològiques aparegudes amb anterioritat, hi havia previsions fonamentades de la possibilitat de documentar restes arqueològiques en aquest indret. Per aquest motiu i seguint la normativa municipal i general en matèria de patrimoni, el Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona va sol·licitar permís per a la realització d'una intervenció arqueològica de caràcter preventiu, consistent en el seguiment de les obres d'obertura de la rasa.

L'objectiu de la intervenció ha estat la documentació de possibles restes arqueològiques a les cales realitzades al subsòl d'aquests carrers.

5. FONAMENTS DE DRET

La intervenció és de caràcter preventiu, atenent la Llei 9/1993 30 de setembre del Patrimoni Cultural Català (DOGC 1807 de l'11 d'octubre de 1993) i el Decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC 3594 de 13 de març de 2002).

6. TREBALLS REALITZATS

El 26 de gener comença l'obra de realització d'una rasa per a la col·locació d'una nova canalització d'aigua. Aquests treballs necessiten rebaixos de terres. Primer s'ha obert la part corresponent al Passatge del Patriarca. Després el tram corresponent al carrer Espolasacs. Finalment es van obrir dos encreuaments a la alçada dels números 6-10.

7. METODOLOGIA

Registre estratigràfic

La metodologia utilitzada per aquesta intervenció es basa en el mètode de registre Harris / Carandini, que consisteix en el registre objectiu i en la documentació exhaustiva de restes i estrats, utilitzant per això un model de fitxes específiques.

Topografia i planimetria

Les restes s'han vinculat geogràficament amb les coordenades UTM, per tal de documentar i facilitar la interpretació de la seqüència estratigràfica. La topografia i la planimetria han estat tractats informàticament amb AutoCAD 2005.

Documentació fotogràfica

Per tal de deixar una constància visual dels treballs realitzats, així com de les restes aparegudes, s'ha realitzat un registre fotogràfic exhaustiu, utilitzant-se el format digital.

8. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

Durant el rebaix del subsòl es va documentar en primer lloc un nivell superficial (UE 101) format per asfalt i formigó de uns 0,20 m. de potència i que cobreix la UE 102. Aquesta UE està composta per terra i argila de color marró vermellós barrejada amb runa, de la qual s'han documentat 0,40 m. de potència. No es va localitzar cap resta arqueològica.

9. CONCLUSIONS

Les conclusions que podem extreure del control arqueològic realitzat a la rasa realitzada al Passatge del Patriarca i el Carrer d'Espolsasacs són poques atès que els resultats han estat negatius en el que a troballes arqueològiques es refereix, tant a nivell d'estructures com de material. Estratigràficament tampoc s'ha pogut documentar cap nivell arqueològic, ja que la zona d'intervenció estava plena de serveis. Caldrà doncs, esperar a noves intervencions per a aprofundir en la història del Barri Gòtic.

10. BIBLIOGRAFIA

ALMERICH, L. (1949). *Història dels carrers de la Barcelona vella*.

BANKS, p (1992). *L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300 a DDAA. Historia de Barcelona 2, La formació de la Barcelona Medieval*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona

CARRERAS I CANDI, F (1909). *La ciudad de Barcelona*. Geografia General de Catalunya, vol.III. Barcelona.

CIRICI, A. (1985). *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide. Barcelona.

DURÀ LÓPEZ, B (2008). *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al carrer d'Estruc, 8. Barcelona (El Barcelonès)*

DURAN I SANPERE, A. (1972). *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A (1972). *La ciutat al llarg de les seves muralles. Viatge entorn de la darrera muralla*. Barcelona i la seva història., vol.I. Barcelona

FABRE, J., HUERTAS, J. (1977). *L'Eixample i la Barcelona Vella. Tots els barris de Barcelona, vol. V* Edicions 62. Barcelona.

FLORENSA FERRER, A (1962). *Evolución de Barcelona en la baja Edad Media*. Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III. Barcelona.

FREIXA, M (2001). *Memòria del seguiment arqueològic a l'Avinguda del Portal de l'Àngel - Plaça Catalunya*. Barcelona.

GARCIA I ESPUCHE, A (1997). *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona

GUÀRDIA, M; GARCIA ESPUCHE, A (1992) *Estructura urbana a DDAA Història de Barcelona 4. Barcelona dins la Catalunya moderna (s.XVI-XVIII)*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

HARRIS, E.C. (1979). *Principios de estratigrafia arqueològica*. Editorial crítica. Barcelona.

HERNÁNDEZ CABRERA, S (1997). *Montesión, una comunidad de dominicos en Barcelona*. Tesis de llicenciatura. Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Medieval.

HERNÁNDEZ, X.; GERONÉS, A.; SANTACANA, J. (1998)- *El Parlament de Catalunya*. Barcelona.

HUERTAS, J; RODRÍGUEZ, M (2000). *Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques*. Actes del I Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Igualada.

MEDINA; E (2002). *Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 42-44*. Barcelona

MESTRE, J (1997). *Les divisions politico-administratives de la ciutat de Barcelona*. Barcelona

NEBOT, N (2003). *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a l'Avinguda Portal de l'Àngel 32-36 i Carrer Comtal 1*. Barcelona

OLIVÉ i GUILERA, J. *Les rieres del pla de Barcelona a mitjan del segle XIX*. Actes del III Congrés d'Història de Barcelona. Barcelona

ORRI TERRADO, E (2003). *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada als carrers Via Laietana 61, 49-71, 56-66, carrer Comtal 31-37, carrer de les Magdalenes 12-14 i Tomàs Mireres 5-7*. Barcelona

ORRI TERRADO, E (2008). *Memòria arqueològica de la intervenció efectuada al carrer Fontanella, 14-20 i carrer de les Moles 38*.

PERELLÓ FERRER, AM (1996). *Defensa i fortificació. L'arquitectura civil del segle XVII a Barcelona*. Barcelona.

RIBA i ARDERIU, O (1993). *Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona*, Actes del III Congrés d'Història de Barcelona. Barcelona.

SUAU, L (2002). *Memòria de la intervenció arqueològica a la plaça de Catalunya i carrer Fontanella*.

TORRES, D (2005). *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al carrer Comtal 7*. Barcelona

TORRES, D (2005). *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a la Plaça Antoni Maura 6-10, Via Laietana 33-39, 47 i carrer Comtal 13*. Barcelona

VVAA. (1982). *Gran geografia comarcal de Catalunya*. Introducció. Barcelona, Baix Llobregat, Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

VVAA. (1991). Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat, *Gran Geografia comarcal de Catalunya*. Barcelona.

VVAA. (1992). *La ciutat a través del temps. Cartografia històrica*. Història de Barcelona. Barcelona

VVAA. (1992). *La ciutat consolidada (segles XIV-XV). Història de Barcelona*. Vol III. Barcelona.

VVAA (1997) *Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample* Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

VVAA. (1999). *Ciutat vella i l'Eixample. Els barris de Barcelona, vol. I* Enciclopèdia Catalana Barcelona.

VVAA (2002). *Diccionari d' Arqueologia*. TERMCAT, Centre de Terminologia, Barcelona.

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

ANNEX 1. DOCUMENTACIÓ ADMINISTRATIVA

Direcció General del Patrimoni Cultural

Expedient R/N 470 K121 N-B sobre l'autorització per a 2009 de la intervenció preventiva al passatge del Patriarca, 2-10 i passatge d'Espolsasacs, 1-3 de Barcelona, Barcelonès, segons el procediment establert en l'article 14 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Fets

1. El dia 21 de gener de 2009 (registre d'entrada núm. 000154/SSTT), el senyor Ferran Puig i Verdaguer, director del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona, va presentar una petició per realitzar una excavació arqueològica preventiva al passatge del Patriarca, 2-10 i passatge d'Espolsasacs, 1-3 de Barcelona, Barcelonès, sota la direcció de l'arqueòloga Estíbaliz Montguiló Cortés, de l'empresa ACTIUM, SL, entre els dies 26 i 30 de gener de 2009.
2. El dia 27 de gener de 2009 el Servei d'Arqueologia i Paleontologia va emetre informe favorable a l'esmentada sol·licitud.

Atès que les dates d'execució sol·licitades no s'ajusten al que preveu l'article 15.3 del Decret 78/2002 sobre els terminis de resolució de la sol·licitud es proposa un canvi de dates de la intervenció

Motivació

La intervenció està motivada per l'obertura d'una rasa a una zona d'alta expectativa arqueològica.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).
2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

Resolució

Per tot això, resolc:

1: **Autoritzar** la realització d'una excavació arqueològica preventiva d'acord amb les següents dades i condicions:

Lloc de la intervenció: passatge del Patriarca, 2-10 i passatge d'Espolsasacs, 1-3 de Barcelona, Barcelonès.

Persona o institució autoritzada: Ferran Puig i Verdaguer, director del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

Direcció de la intervenció arqueològica: Estíbaliz Montguiló Cortés (ACTIUM, SL).

Activitat autoritzada: control i, si s'escau, excavació arqueològica preventiva.

Termini de realització de la intervenció: del 28 al 30 de gener de 2009.

Direcció General del Patrimoni Cultural

Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

La intervenció arqueològica o paleontològica autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l' expedient.

2: Notificar aquesta resolució, tal i com disposa l'article 5.2 del Decret 78/2002, simultàniament a l'ajuntament del municipi afectat i a la persona interessada, amb l'advertiment que:

- Els particulars poden interposar recurs d'alçada contra aquesta resolució davant l'òrgan que l'ha dictat o davant del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, en el termini d'un mes a comptar des de l'endemà de la recepció de la notificació, d'acord amb l'article 107 en relació amb els articles 114 i 115 de la Llei de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, sens perjudici que es pugui interposar altre recurs que sigui considerat convenient.
- Les administracions públiques podran interposar, d'acord amb el que determina l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la Jurisdicció Contenciosa Administrativa, recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar des de la notificació. Potestativament, dins el mateix termini, també podran efectuar el requeriment previ que determina el precepte legal abans esmentat.

Barcelona, 27 de gener de 2009

Josep M. Carreté Nadal
Director general del Patrimoni Cultural

Resolució signada pel director general del Patrimoni Cultural. Aquest document és vàlid només a efectes de comunicació.

ANNEX 2. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

FOTO 1. Obertura del Passatge del Patriarca.

FOTO 2. Rebaixos del Passatge del Patriarca.

FOTO 3. Rasa del Passatge del Patriarca oberta.

FOTO 4. Rebaixos al Carrer Espolasacs.

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

FOTO 5. Rasa del Carrer Espolsasacs oberta.

*FOTO 6. Primer encreuament al Passatge del Patriarca
núm. 6-10.*

*FOTO 7. Segon encreuament al Passatge del Patriarca
núm. 6-10.*

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

ANNEX 3. FITXES D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Població/ Terme municipal:		Àrea arqueològica/ Jaciment		UE
<input type="text" value="BARCELONA"/>		<input type="text" value="Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs 1-3. Codi MUHBA: 008/09"/>		<input type="text" value="100"/>
Zona/ àmbit	Sector	Definició		
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text" value="NEGATIVA: rasa"/>		

Comp. geològica	Comp. orgànica	Comp. artificial
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Posició	Dimensions	Orientació
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Tamany	Consistència/ Compactació	Color
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

		Orientació pendent	<input type="text"/>
	Màximes	Minimes	
Cotes superiors	<input type="text" value="12,10m"/>	-	<input type="text" value="11,55m"/>
		Potència	<input type="text"/>

Igual a	En contacte
Cobreix	Cobert per
Farceix	Farcit per
Talla <input type="text" value="101, 102"/>	Tallat per
Recolza	Se li recolza
Es lliura	Se li lliura

Observacions:

Interpretació:	
Rasa de serveis d'aigua	
Datació <input type="text" value="Any 2009"/>	Criteri datació <input type="text"/>

Foto/ Diapo. <input type="text"/>	☐ Recull mostres	Tipus de mostra: <input type="text"/>
--	--	--

Població/ Terme municipal:

BARCELONA

Àrea arqueològica/ Jaciment

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs
1-3. Codi MUHBA: 008/09

UE

101

Zona/ àmbit

Sector

Definició

NIVELL D'ÚS: paviment

Comp. geològica

Comp. orgànica

Comp. artificial

FORMIGÓ

Posició

Dimensions

Orientació

Tamany

Consistència/ Compactació

Color

Orientació pendent

Màximes

Minimes

Cotes superiors

12,10m

-

11,90m

Potència

Igual a

Cobreix ¹⁰²

Farceix

Talla

Recolza

Es lliura

En contacte

Cobert per

Farcit per

Tallat per ¹⁰⁰

Se li recolza

Se li lliura

Observacions:

Interpretació:

Paviment actual del carrer

Datació

Segle XX

Criteri datació

Foto/ Diapo.

Recull mostres

Tipus de mostra:

Població/ Terme municipal:

BARCELONA

Àrea arqueològica/ Jaciment

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs
1-3. Codi MUHBA: 008/09

UE

102

Zona/ àmbit

Sector

Definició

ESTRAT

Comp. geològica

TERRA + ARGILA

Comp. orgànica

Comp. artificial

RUNA

Posició

Dimensions

Orientació

Tamany

Consistència/ Compactació

Color

MARRÓ-VERMELLÓS

Orientació pendent

Cotes superiors

Màximes

11,90m

Minimes

11,55m

Potència

Igual a

Cobreix

Farceix

Talla

Recolza

Es lliura

En contacte

Cobert per ¹⁰¹

Farcit per

Tallat per ¹⁰⁰

Se li recolza

Se li lliura

Observacions:

Interpretació:

Estrat d'anivellament del paviment del carrer

Datació

Segle XX

Criteri datació

Foto/ Diapo.

Recull mostres

Tipus de mostra:

Intervenció arqueològica

Passatge del Patriarca 2-10, Carrer d'Espolsasacs 1-3
Barcelona, el Barcelonès

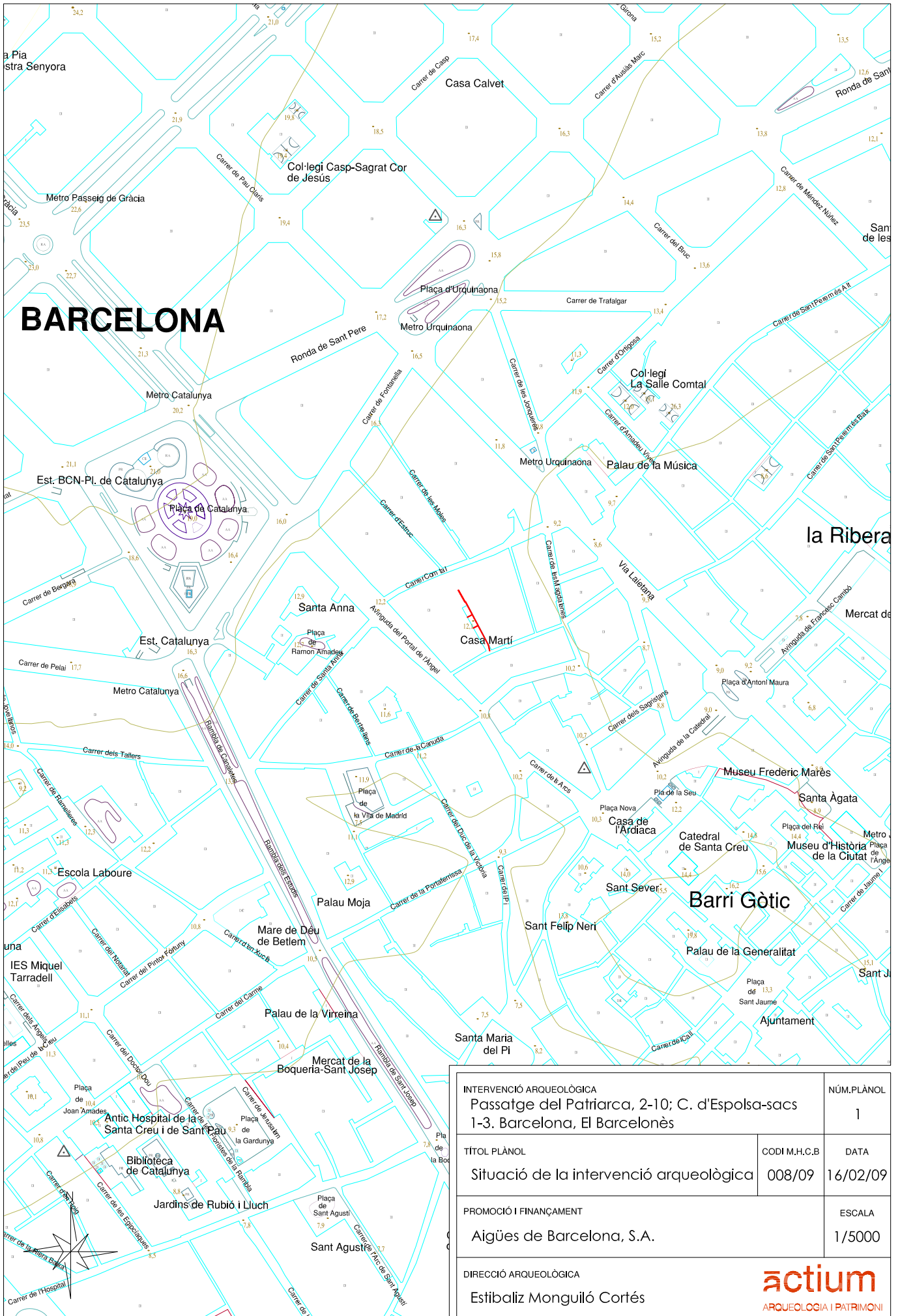

ANNEX 4. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

PLÀNOL 1: SITUACIÓ DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Escala 1:50.000

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA Passatge del Patriarca, 2-10; C. d'Espolsa-sacs 1-3. Barcelona, El Barcelonès		NÚM.PLÀNOL 1
TÍTOL PLÀNOL Situació de la intervenció arqueològica	CODI M.H.C.B 008/09	DATA 16/02/09
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT Aigües de Barcelona, S.A.		ESCALA 1/5000
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA Estibaliz Monguiló Cortés		actium ARQUEOLOGIA I PATRIMONI

